

Jože Žohar: *Obiranje limon*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2004.

Prvi vtis, ki ga pusti Žoharjeva tretja samostojna pesniška zbirka *Obiranje limon*, pesnik jo je označil kot "skiciranje stvari, ki so odbile biti pesem", je elegični register širokih verzov. Čeprav tudi v tej pesniški zbirki, podobno kot v *Aurori Australis* (1990) ter *Veku bukev* (1995), zanimajo pesnika (tudi semantično-melodične akrobacije v jeziku – v mislih imam številne "palindrome, paronime, aliteracije, glasovno barvanje, kopičenje homonimov, sinonimov ter vsakovrstno leksikalno in sintaktično eksperimentiranje" (Igor Maver) – je glavno osišče te zbirke (tako notranja kot zunanja) razseljenost ter nenadna sinova smrt – sinu je delo tudi posvečeno – prav slednji motiv je najbridkejši in se približuje bridkosti iz Pavčkove *Dediščine* in *Goličave*.

Če je Jože Žohar v prvem razdelku *Doma! Doma! Doma! (Midva)* še župančičevsko pojoč, se v naslednje vse bolj, poleg večnega dvoma o pravem ne-domu, naseljuje osebno bivanjsko vprašanje, blodenje vase, listanje po svoji knjigi, v kateri so "med listi vrani v rani"; ti dobijo svetlejši ton zgolj v *Indijskih fragmentih*, v katerih skuša skozi optiko in dojetje (staro)indijske filozofije in mitologije razvozlati "resnico" o "posmrtnem potovanju, o iskanju drugega življenja". Podobno temo načne v pesmi *Simposion*, v kateri za usodami starogrških mitičnih oseb "kriptografsko izpiše ozadje", v kateri pred "gorgono neizbežnosti brezmočno ledenimo".

"Ta podeželska, samotarska noč! Ugašajo hiše, / pogreznjene v plantaže, ugašajo hribi. Ovce so / stisnjene ena ob druge legle k počitku. / Nobenih vozil z žarometi, nobenih ljudi. Cesta, / po kateri si prišel, ne vodi nikamor naprej. / Ugasne še veter med jablane. Ugašaš še ti, spet / v trohnobi ute sredi sadovnjaka, pod spleti pajčevin ..." zapiše v zadnji kitici pesmi *Iz jabolčnih nasadov*. Ta in podobni avstralski pejzaži se pozneje prelivajo v reminiscence iz njegovega "domovinskega spomina", torej iz

albuma na čase, ki jih je pred odhodom na Južni križ preživel na rodnem Goričkem; te podobe se mnogokrat uokvirijo med slike rodovine, ki jo je po dolgi odsotnosti spet obiskal.

Najobširnejši pa tudi najpresunljivejši je razdelek *Obiranje limon*, sestavljen iz treh podrazdelkov: *Kdo je to bil*, *Tožbe, poravnave* in *Blodnje*. Gre v bistvu za pesmi v prozi ali lirizirano, mestoma tudi ritmizirano prozo, nabito s podobjem, v katerem se primarno prepletajo utrinki iz nekdanjega (goričkega) doma in avstralskega (ne)doma; pravzaprav gre za počasno in skrbno obiranje limon, za čuječega in čutečega tako notranjega kot zunanjega opazovalca in delavca, ki (s svojim sinom) obira limone. Seveda je obiranje limon, ki ga je pesnik opravljal, tudi čas za meditacijo, samospraševanje ter spominjanje, je nekakšen obred zadovoljstva, ki pa pri pesniku obuja predvsem spomin na sina. Zdi se, da se med delom, morda med oddihom ali kratkim počitkom, vedno znova zagleda v (umrlega) sina, saj pravi: "Gibčen, kot si, boš od jutra do večera, / od drevesa do drevesa, segal kakor opica po vejah in sadežih / na njih. V tej osami boš našel več, kot bi si mislil, da / bi lahko v njej izgubil. Jaz, navezan nate in še tudi neizpet, / ti bom ves čas vdano za petami. Moje nadležne bližine niti / slutil ne boš, tako tih in oddaljen blizu teme bom. In vendar / bova skupaj stisnila kak stih iz limon in lastnih muk." In ta stih je res "limonast": kislodoladen. Kisel zaradi spoznanja in osebnega tragosa, sladek za poezijo. Kajti razdelek *Obiranje limon* je eno samo prežemanje bolečine, je kaskadasto vasepadanje, da se "izmije, razkuži in razdruži". Med limonovci se namreč "čutno napete pesmi godijo", v katerih naj si "najde zavetje", nasadi limonovcev so torej pribežališče, neke vrste potemljeni azil, ki spominja na njegovo dvodomnost, kajti med limonovci je on nekdo, za katerega se ne ve, kdo je, je človek z dvojno identiteto, ali pa brez nje, je popotnik, ki se vedno znova vrača "tja, od koder so prišli, in tam pomrli veseli ...".

A v ta mir, ki bi bil lahko idila, v ta mir, v katerem je (sin) "nabral, odpeljal že dovolj zabojev limon in je od limon obran", vdirajo tudi temote Balkana, vdirajo vesti od balkanskih "bratov-bratrancev", za katere (pa tudi nasploh) ne ve, če je v njih "več človeka v živali ali obratno"; dovoljšen razlog, da ošvrkne kosovelovsko Evropo, ko nagovarja sina. "Bodi, kot je bila Evropa," pravi v *Tožbah, poravnava VII*, "ne stopaj iz sebe, iz svojega varnega / slonokoščene stolpa, ker nimaš kosti. Nimaš prave krvi, le / vest brez vesti. Zapri se, da preživiš. Vase zaprt si pripoveduj / omladne zgodbe, kot v Dekameronu, da mine čas in kuga z / njim". Sprijaznjenje, seveda navidezno, je še bolj pekoče. Naj obiralce limon, med katerimi je tudi pesnik, še tako zaposlujejo zunanji dogodki, celo časopisni naslovi, naj se nad limonovci še "tako guga mesec, grizlja limone in meče lupine vanj", je notranja stiska tista "kri, ki je", ki polni posodo pesmi z eno samo grenko stisko. "Ne, nič / se ni zgodilo od tega, česar si se tako bal in si tako / želel. Le od tebe zvani te je zval zaman. Še potem, ko je vlak / že zdavnaj zapustil tunel na drugi strani. Črn je bil, ti bel. / Nekoč, ko bo že vso črnino s sebe spral, ga boš znova srečal. / On tebe ne, njega ti ne boš

spoznal. Drugače pa bo isto vse," skorajda stoično zapiše v *Blodnjah VI*, čeprav je od pomirjenja, kar prebiramo tudi v zadnjem razdelku haikujev *Besedne stiske*, predvsem v ciklu *Za sinom*, še daleč. Morda bo zgolj tam, kamor se hodi, kot zapiše pesnik, v "senčas".

Razdelek *Brezimeni*, v katerem pride v ospredje Žoharjev posluš za jezikovno eksperimentiranje, je poleg podrazdelka *Sarita*, najbolj hermetičen. Tudi tu stopa po že znanem motivno-tematskem polju, tudi tukaj pozvnanajo vtisi iz dveh pokrajin, osebna bolečina je še bolj poudarjena, samotnost ter iskanje samega sebe pa skoraj brezizhodno dejanje. "Na platnu pokrajina z lici one iz začelja in sedanje. / Popotnemu zastane dih. Sem tu za novo zблиževanje? / Pogled, razpet nad sliko, z nje briše prah. Kdo vabi? Nihče? / Ta žalost še. Njen, tvoj glas, oddaljen nagovarja mene, / ki mu ne odgovarjam. Gostim se, gost," zapiše v prvi kitici pesmi *Ti si v tisi*. Dvom, da je bila mladostniška odločitev, da zapusti domovino, prava, ga še bolj najeda. "Bil je klic meglic v svet. Odziv. Kri v krik, ostrem kakor / britev. Polet na sivem orlu nekam v presaditev," pomenljivo stoji v pesmi *Jesen je sen*. Otroštvo, njegovo sobivanje z naravo, ki je tudi v drugi domovini intenzivno, z drevesi, je izpostavljeno v eni najboljših pesmi *Brezimeni*, kot brezi, meni, v kateri se sprašuje, ali "sva bila zato tam, da bi pasla, pela gričevnato krajino" in doda, da je "čas dal nov pomen izrazom v besednjaku, enako tebi, brezimeni, kot brezi, meni". Podobno mrežo podob, vtisov in spominskih asociacij naplete v razdelku haikujev *Besedne stiske*, v katerih se skozi paletu letnih časov, videnih na rodnem Goričkem, vse bolj nagiba vase, v svojo smrtnost ("Murni ob Muri. / S tokom odplavam k svoji / sojeni uri."), ki je ena sama temna hoja za sinom.

Žoharjeva pesniška zbirka *Obiranje limon* je trpka lirika. Je knjiga pesmi dveh domovin: v prvi se "čas ni ustavil, ampak samo počival", v drugi pa "tiktaka pohabljen ura na kredenci, med mrtvaško glavo in preparirano goano, kot da koraka s teboj nekam drugam". Tretja, najkrutejša je pesnikova osebna bolečina. Z njo je še posebej oplemenitena čuteča lirska izpoved. Dovolj razlogov, da se knjigo vzame v roke. In nikoli v nemar ne odloži, kaj šele založi.